

AMSTERDAMS

Kwalitatief hoogwaardig

MANIFEST

onderwijs is de beste

PASSEND

vorm van zorg

ONDERWIJS

Onderwijs geen zorginstelling!?

Kwalitatief
hoogwaardig
onderwijs
is de beste
vorm van zorg

AMSTERDAMS MANIFEST PASSEND ONDERWIJS

Onderwijs geen zorginstelling!?

‘Passend onderwijs betekent voor ons: het realiseren van een continuüm van zorg voor leerlingen, waarbij hulp zo snel mogelijk, in zo licht mogelijke vorm, zo dicht mogelijk bij huis en op de meest adequate wijze wordt gegeven.’

Deze definitie is afkomstig van het Regionaal netwerk passend onderwijs Amsterdam. Mooie woorden, dat zeker. Maar weet u wat opvallend is? In de omschrijving komt het woord onderwijs niet voor. De focus ligt volledig op de zorg. Het lijkt erop alsof kinderen niet meer onderwezen, maar behandeld moeten worden.

Wij pleiten in dit manifest voor een radicale ommekeer in de discussie over passend onderwijs. Passend onderwijs moet beginnen en eindigen met onderwijs. Beginnen en eindigen met de relatie tussen de leerkracht en de leerlingen. Beginnen en eindigen met welke betekenis je geeft aan het vak van leerkracht.

Onze definitie ziet er als volgt uit:

‘Passend onderwijs betekent voor ons: het realiseren van een leer- en ontwikkelcontinuüm voor alle kinderen waarbij de focus ligt op de capaciteiten van elk kind.’

4 Wij geloven in kwalitatief hoogwaardig onderwijs dat de nadruk legt op het behalen van vooraf geformuleerde resultaten passend bij de capaciteiten van elke leerling. Wij zijn ervan overtuigd dat onderwijs, gericht op het tegemoet komen aan de leerbehoeften van leerlingen niet alleen leidt tot verbetering van onderwijsresultaten (en dus tot uitzicht op een kansrijk toekomstperspectief), maar ook tot toename in veerkracht en zelfredzaamheid van alle kinderen voor hun verdere leven en acceptatie van elkaar, ongeacht persoonlijke kenmerken. Binnen passend onderwijs zoals wij dat voor ogen hebben wordt de nadruk gelegd op in aanleg aanwezige kwaliteiten en mogelijkheden en niet op in aanleg aanwezige deficiëntie of beperkingen.

Van zorgparadigma...

(hoe gaat het nu)

Als een leerling in de klas niet mee kan komen, kijkt men in het zorgperspectief naar de kenmerken van het kind en dan met name naar de deficiënties. Het kind heeft gedragsproblemen, is dyslectisch, is autistisch, heeft ADHD etc. De oorzaak van tegenvallende prestaties wordt bij het kind gezocht. Om precies te weten wat er mankeert, ondergaat het kind testen. Op basis hiervan wordt gekeken welke aanpak nodig is. Kan de leerling met extra hulp op school blijven of is het kind beter af binnen het speciaal onderwijs? Hierbij gaat men ervan uit dat elk kind met een bepaalde stoornis dezelfde behandeling nodig heeft – de eigenheid van het kind krijgt nauwelijks aandacht. Met deze wijze van testen en diagnosticeren krijgt een kind een label of etiket opgeplakt waarmee het voor de rest van de schoolloopbaan gestigmatiseerd is. Het mag dan wel de bedoeling zijn om ze samen met andere kinderen naar school te laten gaan, maar het effect is dat ze apart worden gezet.

Een etiket is ook nooit neutraal. Kinderen maken zich hun etiket eigen. 'Ik ben nu eenmaal dyslectisch.' Het kan daarom op gespannen voet staan met het streven om leerlingen maximaal te laten presteren. De deficiëntie kan leiden tot onderpresteren.

Dit etiketteren is een belangrijk nadeel van het huidige zorgparadigma. Maar er zijn er meer. Zo zijn er de lange wachttijden. De tijd tussen de eerste observatie en het uiteindelijke behandelplan is groot en in die periode gebeurt er weinig met het kind. Sterker nog, dit proces versterkt de handelingsverlegenheid van de leerkracht. Hij of zij durft niets te doen voor bekend is wat er met de leerling aan de hand is, hoewel de meeste leerkrachten best in staat zouden zijn te anticiperen op de behoeften van het kind los van het label. De professionaliteit van de leerkracht krijgt geen ruimte.

5

Het uiteindelijk toegekende 'rugzakje' suggereert daarnaast dat het geld van de leerling is. Als een school het geld besteedt aan een betere ondersteuning van de leerkracht om zo alle leerlingen tot hun recht te laten komen, kan dat bij de ouders ongenoegen wekken. Het geld dat bedoeld is voor hun kind, wordt niet aan hun kind besteed! Ze kunnen eisen dat het rugzakje wordt uitgegeven aan individuele hulp.

Bovenal leidt de financiering binnen het zorgparadigma tot een explosieve groei van het aantal uitzonderingen. Het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor een rugzakje of dat naar het speciaal onderwijs wordt gestuurd is de afgelopen jaren enorm gestegen. De groei zit vooral in het aantal kinderen met 'gedragsproblemen'. Het einde van de groei van deze groep is nog lang niet in zicht. Uit een enquête bleek dat 94 procent van de leerkrachten vindt dat er in hun klas tenminste één kind zit met gedragsproblemen. Het gemiddelde is 3,3 leerlingen per klas! In Denemarken gaat inmiddels twintig procent van het onderwijsbudget naar zorgleerlingen.

...naar onderwijsparadigma!

(wat is een wenselijke toekomst)

Wij willen deze trend keren door terug te gaan naar het oorspronkelijke doel van (passend) onderwijs. Niet de behandeling van het kind, maar het onderwijzen van de leerling moet centraal staan.

- 6 Wij pleiten voor een omkeer in de beperkte manier van kijken naar onze eigen mogelijkheden en de invloed van het onderwijs op het toekomstperspectief van kinderen. Laten we naar kinderen kijken in hun context, naar hun school, hun leerkracht en de rest van de klas. In plaats van een individuele diagnose van de gebreken van het kind, is het zinniger om de interactie tussen leerkracht, leerling en klas aan een nader onderzoek te onderwerpen. De interactie in de klas kan onvoorstelbaar worden verbeterd wanneer de onderwijsbehoefte van een kind bekend is. Daar hebben alle leerlingen baat bij en niet alleen degenen met een 'kwaal' of een 'handicap'. De interactie tussen de leerkracht en de leerling en het anticiperen op de leerbehoefte van het kind is er niet op gericht om kinderen te etiketteren of te selecteren, maar om te differentiëren. Orthopedagogen en psychologen kunnen met diagnostische testen en observaties dit differentiëren ondersteunen. De kennis die zij opdoen moet meer gedeeld worden met leerkrachten en ouders en vertaald worden naar mogelijkheden om te anticiperen op de behoeften.

Het erkennen dat elk kind, niet één uitgezonderd, uniek is en eigen behoeften heeft, is de eerste stap op weg naar passend onderwijs. Het goed tegemoetkomen daaraan door het onderwijs te differentiëren en te variëren om een zo hoog mogelijk niveau te bereiken met elke leerling is een tweede. We gaan terug naar de basis van de professie van de leerkracht. De leer-

kracht spant zich in om iedere leerling te geven wat hij nodig heeft. En maakt daarbij optimaal gebruik van de dynamiek van de groep.

De leerkracht vraagt en krijgt zelf hulp of ondersteuning om tegemoet te kunnen komen aan de specifieke onderwijsbehoefte en de organisatie van de klas.

Als scholen passend onderwijs bieden volgens het onderwijsparadigma dat wij voorstaan dan doen ze waarvoor ze zijn opgericht: goed onderwijs verzorgen en positief bijdragen aan de kwaliteit van de opvoeding van kinderen. Wij voorspellen dat dit tot vermindering van escalaties en stagnaties in de ontwikkeling van kinderen leidt, waardoor de OKC's minder hoeven te investeren in signalering en curatieve zorg en zich meer kunnen bezighouden met preventief jeugdbeleid.

7

Met de door ons gepresenteerde paradigmawisseling wordt afstemming tussen onderwijs, preventief jeugdwerk en jeugdzorg eenvoudiger, efficiënter en dus minder kostbaar. Dit als de zorgaanbieders er in slagen om te handelen vanuit een onderwijsrationaliteit en niet vanuit een zorgrationaliteit.

Financiering

Deze omslag in het denken kan alleen slagen als ook de financiering op een andere leest wordt geschoeid. De overheid heeft in de laatste koerswijziging passend onderwijs voorgesteld om in de toekomst de individuele rugzakgeldten die nu besteed worden aan ambulante begeleiding vanuit het speciaal onderwijs rechtstreeks naar de rekening van de samenwerkingsverbanden over te maken. Het idee hierachter is dat deze middelen vervolgens binnen het reguliere onderwijs inzetbaar zijn ten

behoefte van de realisatie van ‘passend onderwijs’. Scholen moeten in het voorstel van de overheid echter wel een zorgprofiel opstellen waarmee zij aan ouders en bestuur kenbaar maken welke ‘zorg’ zij kunnen bieden ofwel welke kinderen op hun school wel en niet welkom zijn vanwege hun onderwijsbehoefte. In onze opinie past deze wijze van financieren niet bij de door ons voorgestelde paradigmawisseling. Immers, scholen met een ‘breder’ zorgprofiel ontvangen meer middelen los van de onderwijskwaliteit die zij leveren, los van de vraag of de school met een breed zorgprofiel een maximale bijdrage levert aan de ontwikkeling van de mogelijkheden van elk kind en los van het aantal leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Door deze wijze van financieren bestaat de kans dat reguliere scholen verkapte SO scholen worden. Hiermee zijn we terug bij af en doen we meer dan tien jaar inspanning van leerkrachten, scholen en besturen teniet.

Hoe moet de financiering dan geregeld worden? Wij pleiten voor een wijze van financiering op basis van de leeropbrengsten en onderwijsresultaten (zowel cognitief als sociaal) van alle leerlingen ook voor de leerlingen in het speciaal onderwijs. Voor elk kind worden op basis van capaciteiten en aan de hand van leerbehoeften maximaal haalbare resultaten geformuleerd.

Wij staan achter het idee van directe financiering aan scholen door toekenning aan de samenwerkingsverbanden. Het is echter belangrijk dat de samenwerkingsverbanden deze middelen inzetten vanuit het perspectief van het onderwijsparadigma. Dat deze middelen worden ingezet opdat de leerkracht zijn of haar professie beter uit kan voeren.

In de beoordeling van de onderwijsinspectie speelt de toegevoegde waarde van de school een centrale rol. Hoe meer leerlingen in een school de optimale resultaten behalen, hoe beter

de beoordeling. De financiering is gekoppeld aan deze beoordeling. Het geld is niet gekoppeld aan specifieke leerlingen, maar aan de school. De school kan het geld gebruiken om een individueel kind te laten testen, maar dat is niet meer nodig voor de financiering. Aparte financieringen en indicatieorganen zijn overbodig. Ze kunnen het geld dan bijvoorbeeld gebruiken om de interactie tussen leerkracht - leerling en klas te verbeteren. Voor het speciaal onderwijs gelden dezelfde regels.

9

Wij pleiten voor structurele financiering onafhankelijk van beperkingen. Basis is een bedrag per leerling toegekend aan de school en aangevuld met middelen uit het Samenwerkings-Verband die nodig zijn voor het tegemoetkomen aan speciale onderwijsbehoeften. Hiervoor hoeven geen ingewikkelde en bureaucratische stappen worden doorlopen. De overheid zou samen met het veld de verschillende behoeften en de benodigde extra middelen in kaart kunnen brengen. Aan de hand van deze lijst kunnen dan de meest behoeften snel gekoppeld worden aan de benodigde middelen. De expertise van leerkrachten is hierbij van essentieel belang.

Wanneer een kind op verzoek van de ouder of op aandringen van de school overgeplaatst wordt naar een school voor speciaal onderwijs, dient de school de individuele leerling-gelden en benodigde financiering voor het tegemoet komen aan de onderwijsbehoefte van het specifieke kind over te dragen aan de nieuwe school. Hiermee wordt verwijzen en overplaatsen ontmoedigd, maar blijft het wel mogelijk een leerling te plaatsen in het speciaal onderwijs als alle partijen het erover eens zijn dat het kind in het speciaal onderwijs betere resultaten kan behalen.

Om dit financieringsmodel te laten slagen is het van belang dat

er nu geïnvesteerd wordt. Investeren in het vertrouwen in leerkrachten. Investeren in de professionele ontwikkeling van leerkrachten. Investeren in het toerusten van leerkrachten op het gebied van handelingsgericht werken in de school (zowel basisschool als SO school), het formuleren van realistische opbrengstverwachtingen voor alle leerlingen, differentiëren in de klas en in kaart brengen van andere aspecten die leerkrachten ondersteunen bij het onderwijzen van alle leerlingen in de klas.

Slotwoord

Scholen wordt vaak verweten dat zij geen heldere doelen hebben geformuleerd voor leerlingen of de doelen uit het oog hebben verloren. Wij constateren dat de overheid met passend onderwijs ook het doel uit het oog verloren is en het middel tot doel verheven heeft. Wij roepen op tot terugkeer naar realisatie van de oorspronkelijke doelen van passend onderwijs in het belang van de kinderen en de toekomstige maatschappij.

11

Wij roepen op om terug te gaan naar de leerkracht en de leerlingen in de groep en naar de ouders. Wat heeft de leerkracht nodig om zich didactisch zo te ontwikkelen dat ze veel beter in kan spelen op de verschillen tussen kinderen? Wat hebben leerkrachten en ouders nodig om met elkaar het goede gesprek te voeren over hoe en waar de cognitieve en sociaal emotionele ontwikkeling van hun kind het beste tot zijn recht kan komen? En hoe kunnen de stad en de stadsdelen bijvoorbeeld via hun zorgvoorzieningen ervoor zorgen dat ze kinderen helpen om op school zoveel mogelijk succes te behalen?

Met onze aanpak worden leerkrachten geïnspireerd om verantwoordelijkheid te nemen voor de speciale behoeften van leerlingen. Zo ontstaat vanzelf een model voor inclusief onderwijs als het kan, en apart onderwijs als het moet. Zo ontstaat een model met de focus op onderwijs in plaats van zorg. Zo ontstaat een model waarbij de leerkracht, de school en het schoolbestuur alles in het werk stellen om uit al hun kinderen het beste naar boven te halen.

**Dit manifest is tot stand gekomen o.l.v. Pieter Hilhorst.
Het initiatief is genomen door ABC Onderwijsadviseurs
in samenwerking met de Hogeschool van Amsterdam.**

ABC Onderwijsadviseurs

Baarsjesweg 224 III, 1058 AA Amsterdam

telefoon: 020 799 0010

e-mail: info@hetabc.nl

www.hetabc.nl

Lectoraat School en Omgeving in de grote stad

Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding

Hogeschool van Amsterdam

postbus 1025, 1000 BA Amsterdam

telefoon: 020 599 5332

e-mail: kennis-doo@hva.nl

www.kenniscentrumonderwijsopvoeding.hva.nl

© ABC Onderwijsadviseurs, maart 2010

ab
C:

Hogeschool van Amsterdam
Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding